

Borging van **toegankelijkheid van de openbare ruimte** in beleid en projecten bij de gemeente Dordrecht

Handboeken
Kwaliteit Openbare Ruimte

DORDRECHT

Even voorstellen

Alke van den Berg-Dicke
Vakteam Stedenbouw & Landschap

Herziening Handboeken KOR
Inhoudelijk trekker

Beleid

Omgevingsvisie

- Toegankelijkheid is niet als aparte opgave benoemd;
- In andere opgaves komt het onderwerp wel aan de orde;
- Er wordt verwezen naar het Uitvoeringsprogramma Inclusieve Stad en de Handboeken KOR.

Uitvoeringsprogramma Inclusieve Stad

- Toegankelijkheid van de openbare ruimte voor iedereen als specifiek doel benoemd;
- Verwijzing naar de Handboeken KOR voor concrete uitgangspunten/uitwerking;
- Toetsing van projecten door WMO-adviseur in de Adviescommissie Kwaliteit Openbare Ruimte (AKOR);
- Beter regelen eigenaarschap van het onderwerp in gemeentelijke projectteams (aparte adviseur op dit thema).

Handboeken Kwaliteit Openbare Ruimte

- Concreet ontwerpbeleid en vastlegging te volgen (ontwerp)proces;
- Toegankelijkheid is als een specifieke opgave benoemd
- Juridisch geborgd in het Omgevingsplan.

KOR Ontwerp

2006

2022

Handboeken KOR - Historie

2006

- In 2006 is de eerste versie van de handboeken KOR gereedgekomen.
- Het doel was vooral om de samenwerking tussen Stadsontwikkeling en Stadsbeheer te verbeteren (en conflicten te verminderen)
- Bestond uit 3 delen: Ontwerp, Techniek en Beheer.

2022

- Complete herziening van het Ontwerphandboek: *Handboek Ontwerp Openbare Ruimte - versie 1.00*
- Doel: in lijn brengen met Omgevingswet en Omgevingsvisie, laten aansluiten bij nieuwgeformuleerd stadsbrede opgaven en duidelijke standaarden en werkprocessen af te spreken.

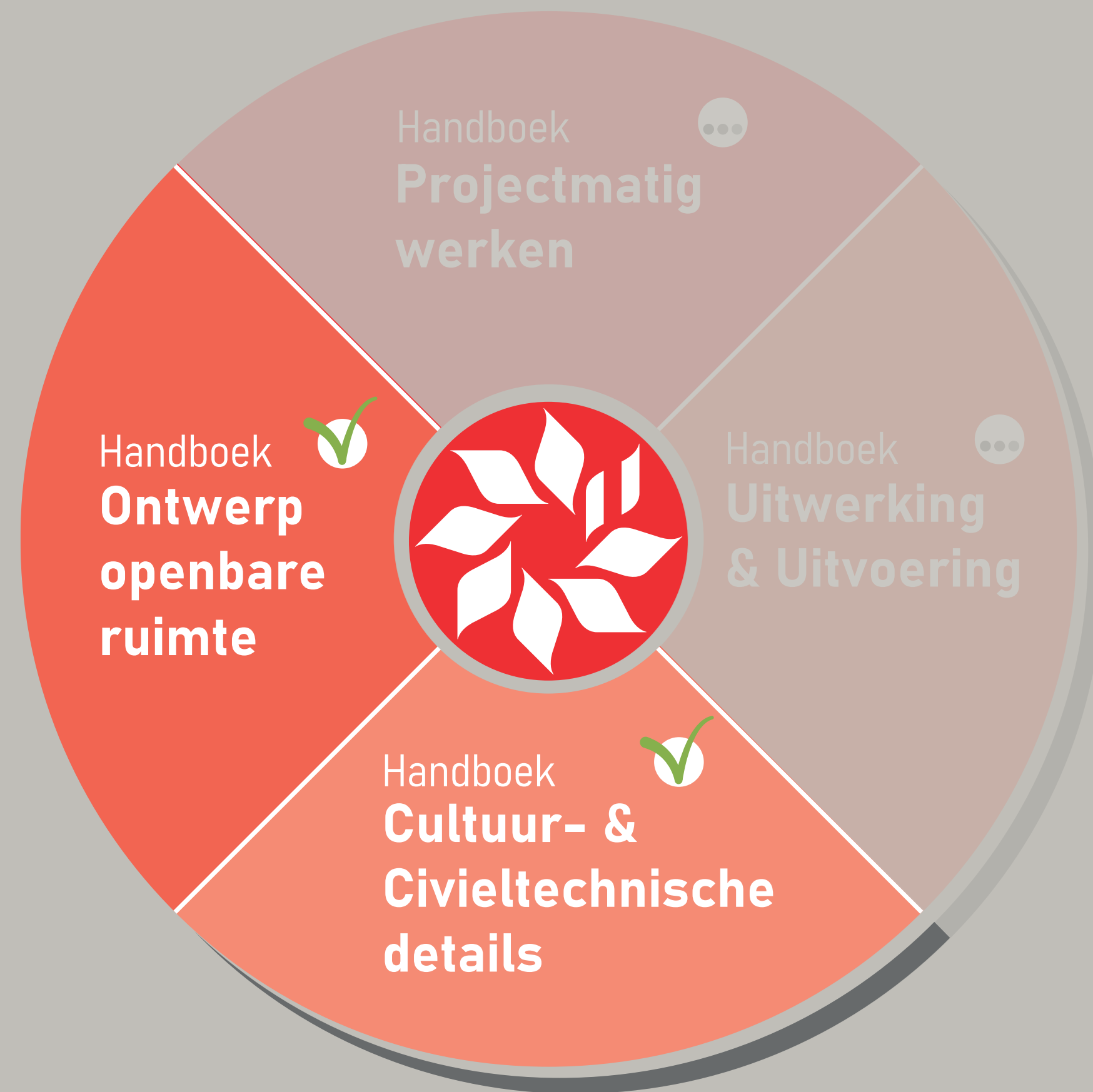
2025

- Maken 1.10-versie: wegpoetsen kinderziektes en verfijnen van de 1.00-versie van het handboek;
- Complete herziening standaarddetails: *Handboek Cultuur en Civieltechnische details - versie 1.00*;
- Voorstel om vanaf 2026 te werken aan proceshandboek en technisch handboek.

Handboeken
Kwaliteit Openbare Ruimte

Handboeken KOR

Handboek Ontwerp Openbare Ruimte (HOOR)

- Benoemen stadsbrede opgaves voor de openbare ruimte (o.a. toegankelijkheid);
- Opgavespecifieke ontwerpprincipes;
- Vastleggen standaardmaterialen en -kleuren.
- Voorschrijven integraal proces voor het ontwerpen en maken van openbare ruimte;

Handboek Cultuur- en Civieltechnische details

- Vastleggen te gebruiken standaarddetails (die o.a. betrekking hebben op toegankelijkheid).

Handboek Ontwerp openbare ruimte

Stadsbrede opgaven

- *Toegankelijke openbare ruimte* is 1 van de 8 stadsbrede opgaves waar in ieder project rekening mee moet worden gehouden;
- Afweging welke opgaves prioriteit hebben ligt nu bij de projectteams;
- In de toekomst zal de prioritering per gebied worden vastgelegd en voorgeschreven worden in de projectbesluiten door een strategische programmeertafel.

4.3.8 Toegankelijke openbare ruimte

Inclusief ontwerpen is de basis voor ieder ontwerp. Door het aspect toegankelijkheid in een zo vroeg mogelijk stadium in de plannen op te nemen, kan het logische wijze integraal in de inrichting worden meegenomen. Er zijn diverse handboeken die ter ondersteuning te gebruiken zijn. Een ontwerp van de openbare ruimte moet minimaal voldoen aan de Richtlijn Toegankelijkheid Openbare Ruimte (CROW). Niet alles is echter in handboeken te vatten, betrek bij het ontwerp dan ook ervaringsdeskundigen en leer van de lessen uit de praktijk. Door inclusief te ontwerpen kan je tot prachtige voorbeelden (vaak op subtiële wijze) komen die niet in een handboek te vinden zijn. In deze paragraaf zullen we dan ook niet alles uitputtend behandelen, en in detail uitwerken maar met name de essentie benoemen. Op deze wijze willen we een stad zijn waar een ieder gebruik kan maken van de openbare ruimte, zowel in het centrum als in het landelijke gebied.

In zijn algemeenheid moet bijzondere aandacht uitgaan naar heldere looproutes (zonder obstakels en barrières), het overbruggen van hoogteverschillen (hoe klein ook) en evt. het aanbrengen van visuele ondersteuning (markeringen en geleiding). Bij het ontwerp, uitvoering en beheer van de openbare ruimte moeten worden geschonken aan verschillende aspecten: veiligheid, duurzaamheid, toegankelijkheid, materiaalgebruik, reflecties en routestructuur. Het is belangrijk om van goede informatie van groot belang te zijn voor de bestemming van de openbare ruimte. Het is belangrijk om te streven naar een goede bestemming van de openbare ruimte.

pad zal in de zomer prima bereiden kunnen worden door de meeste mobiele rolstoelers, als het pad voldoende breed wordt gemaakt en de ondergrond relatief vlak blijft. Door het ontwerp (geen trappen) en het beheer (breder maaien, geen diepe kuilen) zorgen we er voor dat gebruik wel mogelijk is.

De openbare ruimte inclusief en toegankelijk maken als uitgangspunt geldt dan ook voor de gehele stad, maar rond de verzorgingscentra, de ziekenhuizen, wijkcentra, openbaar vervoersknooppunten, de scholen en voor de belangrijkste fiets- en looproutes wordt een extra inspanning gevraagd in het ontwerp. Meer dan elders zal het ontwerp van deze ruimtes moeten resulteren in logisch ingerichte, goed begaanbare voetgangersgebieden zonder obstakels, maar met voldoende rustplekken.

OPGAVEPRINCIPES - TOEGANKELIJKE OPENBARE RUIMTE

1. DIMENSIONERING ROUTES

Trottoirs/paden/looproutes e.d. voldoende breed vormgeven: minimaal een vrije doorgang van 1,20m (exclusief banden), bij voorkeur 1,80m of breder.

2. OBSTAKELVRIJE ROUTES

Denk goed na over de plaatsing van obstakels als paaltjes, lichtmasten, laadpalen, uitstallingen van winkels e.d. in trottoirs. Deze kunnen een grote belemmering vormen voor kinderwagen, rolstoelgebruikers, etc. Indien bij puntvernavuwingen ten minste 0,90m te zijn, bij langere vernauwingen 1,20m.

3. GOED OVERSTEKEN

Zorg bij kruispunten voor een goede oversteekvoorziening bijvoorbeeld door het toepassen van een mondervalideop-/afrit (recht tegenover elkaar). Let hierbij ook op de plaatsing van putten/kolken e.d. Brede wegen worden bij voorkeur voorzien van een middenberm/geleider zodat de weg in fasen overgestoken kan worden.

4. RUSTPLEKKEN

Neem voldoende rustpunten/zitgelegenheid op in de belangrijkste routes (bijvoorbeeld van verzorgingshuis naar winkelcentrum, van station naar binnenstad).

5. ALTIJD TOEGANKELIJK

Schenk tijdens de (her)aanleg aandacht aan het bieden van goede tijdelijke routes, met dezelfde eisen zoals bij het ontwerp en het beheer.

6. BEPERK NIVEAUVERSCHILLEN

Niveauverschillen worden daar waar mogelijk mogelijk weggenomen om de openbare ruimte goed begaanbaar te maken.

7. SCHUINE BANDEN

Scheiding tussen fietspad en voetpad bij voorkeur met een geleideband.

8. BEGAANBARE HELLINGEN

Bij voorkeur flauwe hellingen toepassen, bij langere hellingen moeten één of meerdere bordessen worden toegepast. Voor en na de helling en bij richtingsveranderingen moet voldoende draairuimte zijn voor rolstoelen/ kindervagens e.d. (minimaal 2,00 bij 2,00 meter). Richtlijn : bij een hoogteverschil tot 0,1 meter - helling 1:10, een hoogteverschil tot 0,5 meter - helling 1:16 en een hoogteverschil groter dan 0,5 meter - helling minimaal 1:25.

9. NATUURLIJKE MARKERING ROUTES

Markeer routes bij voorkeur door natuurlijke ononderbroken gidslijnen (denk aan bandenlijn, lijngoot, straatwand e.d.).

10. OVER GELEIDELIJNEN

Geleidelijnen worden toegepast bij de verbinding/route tussen de dichtstbijzijnde belangrijke OV-halte naar de belangrijkste bestemmingen in de stad (denk daarbij aan kernwinkelgebied, Kunstmin, Energiehuis, Musea, Ziekenhuis, Stads Kantoor e.d.).

11. GEBRUIK CONTRAST

Zorg voor onderscheidende kleuren/kleurcontrast bij het toepassen van geleidelijnen t.o.v. de bestrating (conform de standaardmaterialen in §5.2). Obstakels/straatmeubilair moeten goed herkenbaar zijn (kleurcontrast).

12. MARKERING TRAPPEN

Treden van trappen dienen een visuele markering (kleurcontrast) te krijgen. Boven en onderaan de trap dient een duidelijke markering te worden aangebracht over de gehele breedte. Bij trappen moeten één of meerdere leuningen ter ondersteuning worden opgenomen.

13. TOEGANKELIJK SPELEN

Er wordt minimaal één speelplek per buurt ingericht voor mindervalide kinderen.

Handboek Ontwerp openbare ruimte

Opgavespecifieke ontwerpprincipes

- 13 ontwerpprincipes voor toegankelijkheid;
- In totaal 10 basisprincipes en 86 opgavenprincipes;
- Projectteams maken afwegingen tussen principes afhankelijk van de situatie.

Materialenmatrix - Gebieden									
Binnenstad				-				zie §5.2.3	Sp
Schil								zie §5.2.3	St+
Woonwijken	zie: materialenmatrix - woonwijken								
Bedrijfsterreinen/ Kantoorgebieden								zie §5.2.3	St
Ontwikkelgebieden*	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Stadspark!			-					zie §5.2.3	St
Wantijzone			-					zie §5.2.3	St
Buitengebied			-		-			zie §5.2.3	St
Parken			-	-				zie §5.2.3	St+
Sportparken								zie §5.2.3	St
Wijkcentra									St+

Opmerkingen

* Voor ontwikkelgebieden kan de gemeente besluiten af te wijken van het voorgeschreven kwaliteitsniveau en een eigen materiaalpalet op te stellen. Dit wordt dan vastgelegd in een beeldkwaliteitsplan voor het ontwikkelgebied. Als er wordt besloten geen beeldkwaliteitsplan te maken geldt het in dit handboek voorgeschreven kwaliteitsniveau en het standaardpalet voor woonwijken of bedrijfsterreinen/kantoorgebieden.

! De opgenomen materialen voor het Stadspark zijn het voorstel van de projectgroep Stadspark, maar zijn nog niet officieel vastgesteld als standaardmaterialen.

Legenda

Materiaal

Baksteen (rood)

Baksteen (Dordtse mix)

Natuursteen

Beton (hardsteenkleurig)

Beton(grijs)

Beton (uitgewassen)

Beton (zwart)

Beton (wit)

Beton (rood)

Beton (Breccia)

Asfalt (zwart - standaard)

Asfalt (zwart - Morene)

Asfalt (reflexing white)

Asfalt (grijs - standaard)

Asfalt (grijs - Botticino)

Asfalt (rood)

Halfverharding (Maasmix)

Waterpasserende verharding (SoliDrain)

Steenformaat

K Keiformaat (SBS)

W Waalformaat

KK80 Keiformaat (BSS)

Kei Kei

30 30x30 tegel

Legverband

Halfsteensverband

Keperverband

Elleboogverband

Kwaliteitsniveau (meubilair)

St Standaard

St+ Standaard+

Sp Speciaal

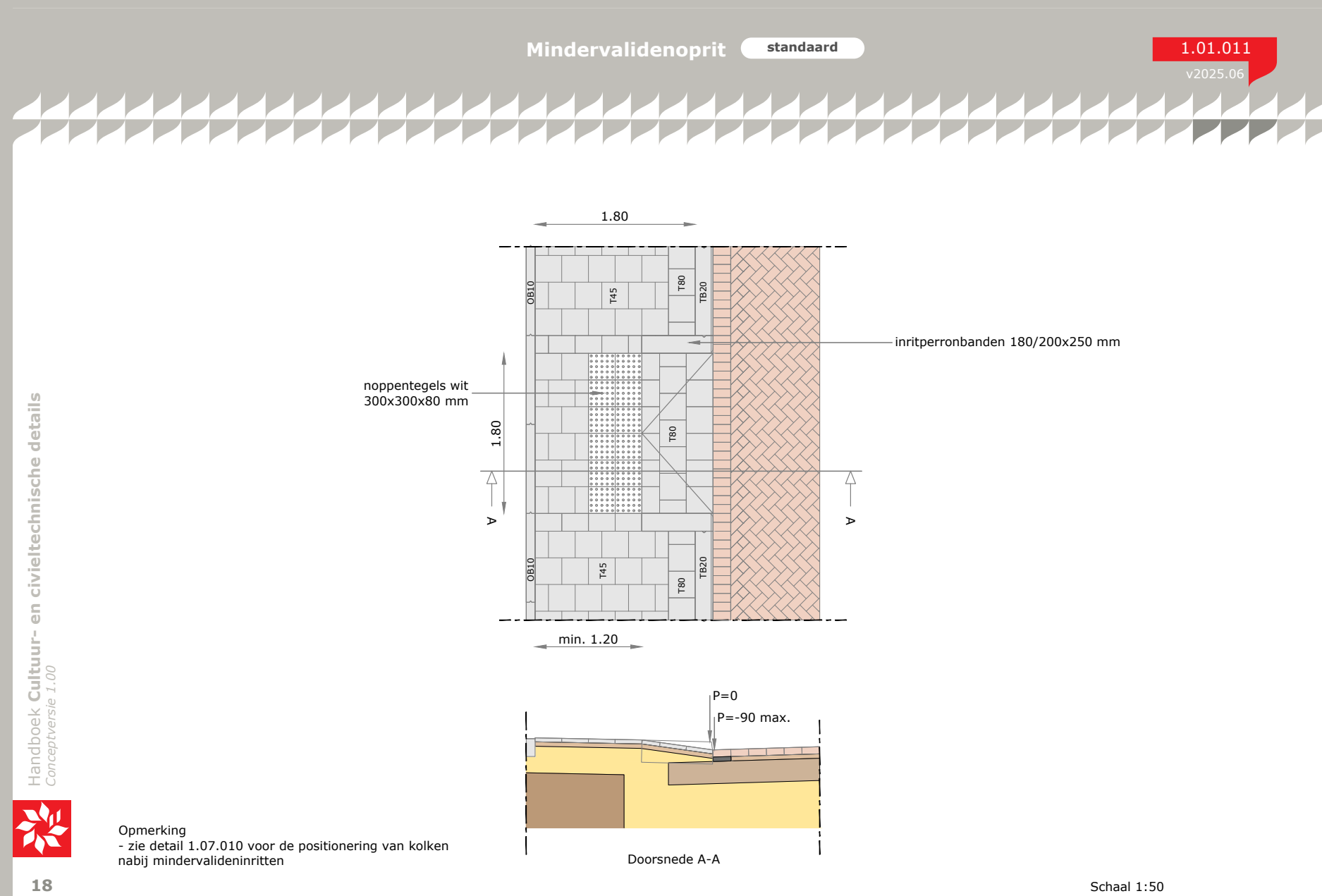
Handboek Ontwerp openbare ruimte
versie 1.10

103

Handboek Ontwerp openbare ruimte

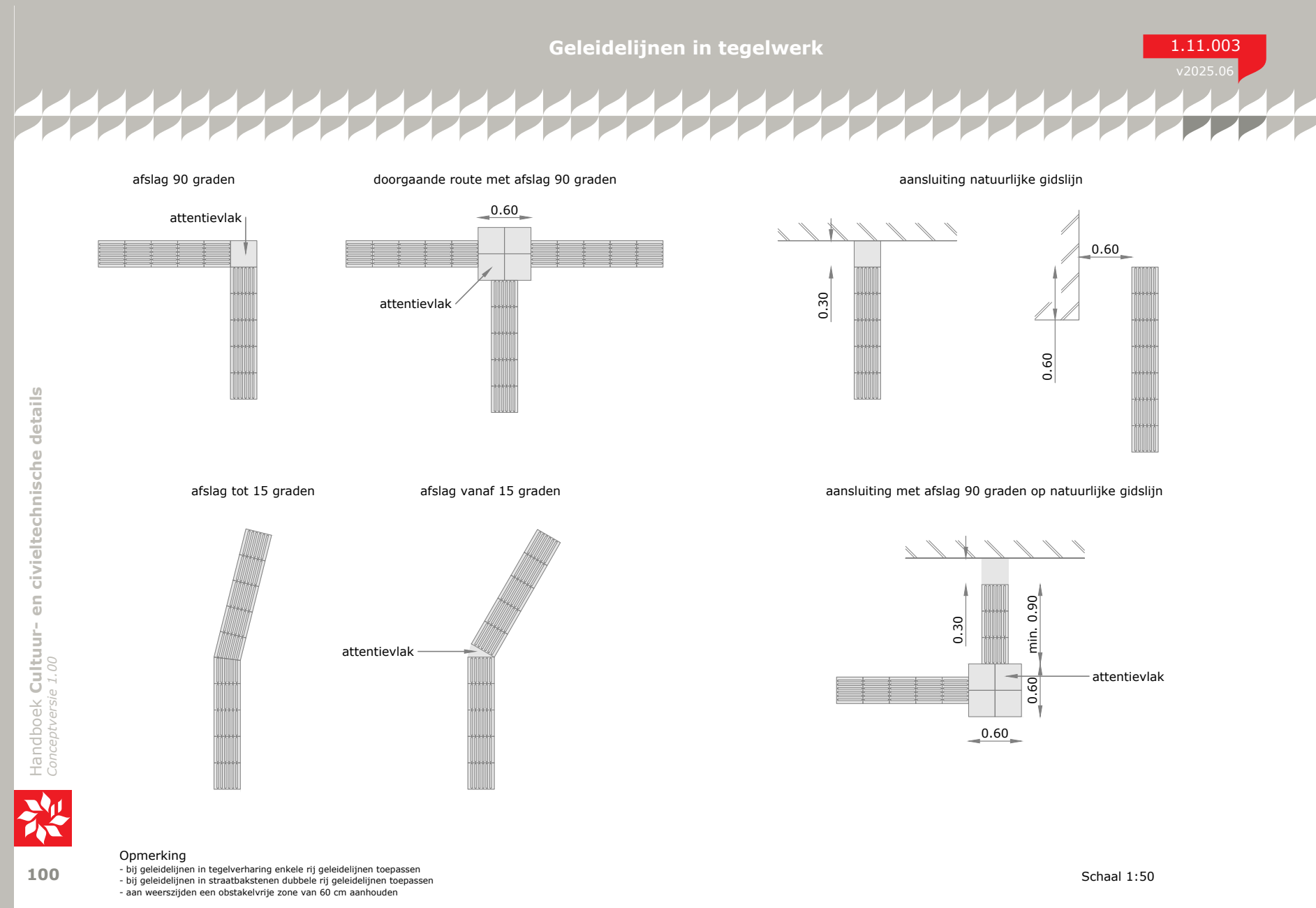
Standaardmaterialen

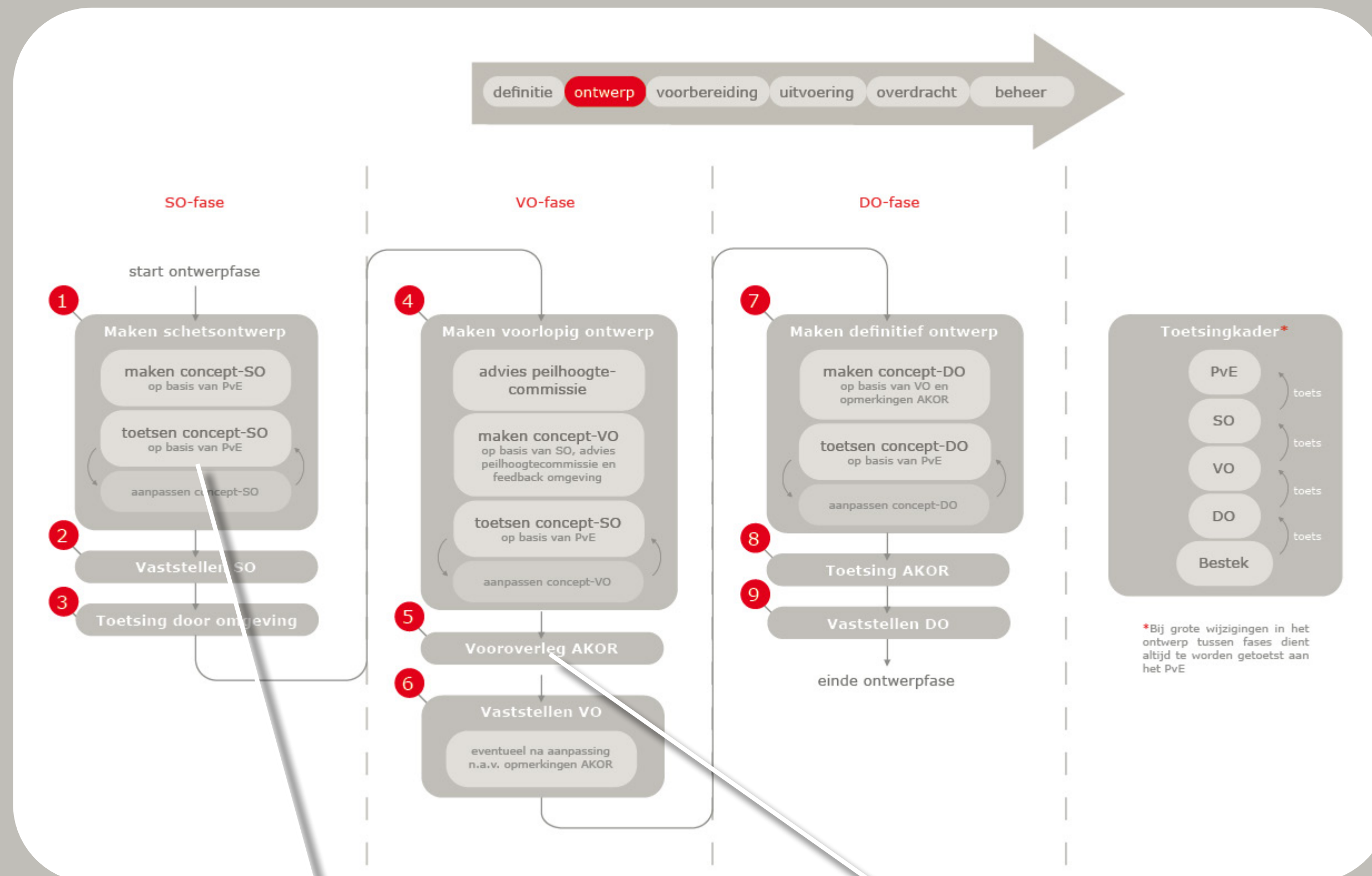
- In de 1.10-versie voor het eerst kleur vastgelegd van noppen- en geleidetegels;
- Huidige standaard is een compromis tussen toegankelijkheid/zichtbaarheid en beeld/historie.

Handboek Cultuur & Civieltechnische details

- Volledig herziene versie, waarbij de stadsbrede opgaven zoals gesteld in het HOOR zijn meegenomen in het maken van de details;
- Nog geen WMO-advies op de nieuwe details.

Toetsing integraal projectteam

Toetsing Adviescommissie Kwaliteit Openbare Ruimte

Handboek Ontwerp openbare ruimte Integraal ontwerp- en maakproces

Integraal projectteam

- Alle relevante disciplines (inclusief adviseurs voor stadsbrede opgaven) dienen onderdeel te zijn van projectteams en te adviseren op ontwerpen;
- Alleen een integraal team kan de juiste afwegingen maken tussen de verschillende opgaven en principes;
- Op dit moment is er niet een aparte discipline die toegankelijkheid van ontwerpen toetst.

Adviescommissie Kwaliteit Openbare Ruimte

- Adviescommissie die (vrijblijvend) advies uitbrengt aan projectteams op ontwerpen;
- Bestaat deel uit ambtenaren en deels uit externe adviseurs (waaronder WMO-adviseur);
- Handboeken KOR vormen het toetsingskader;
- Het streven is om de commissie in de toekomst volledig uit externe adviseurs te laten bestaan en een subcommissie te maken van de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (voorheen Welstandscommissie).

Oorspronkelijke situatie

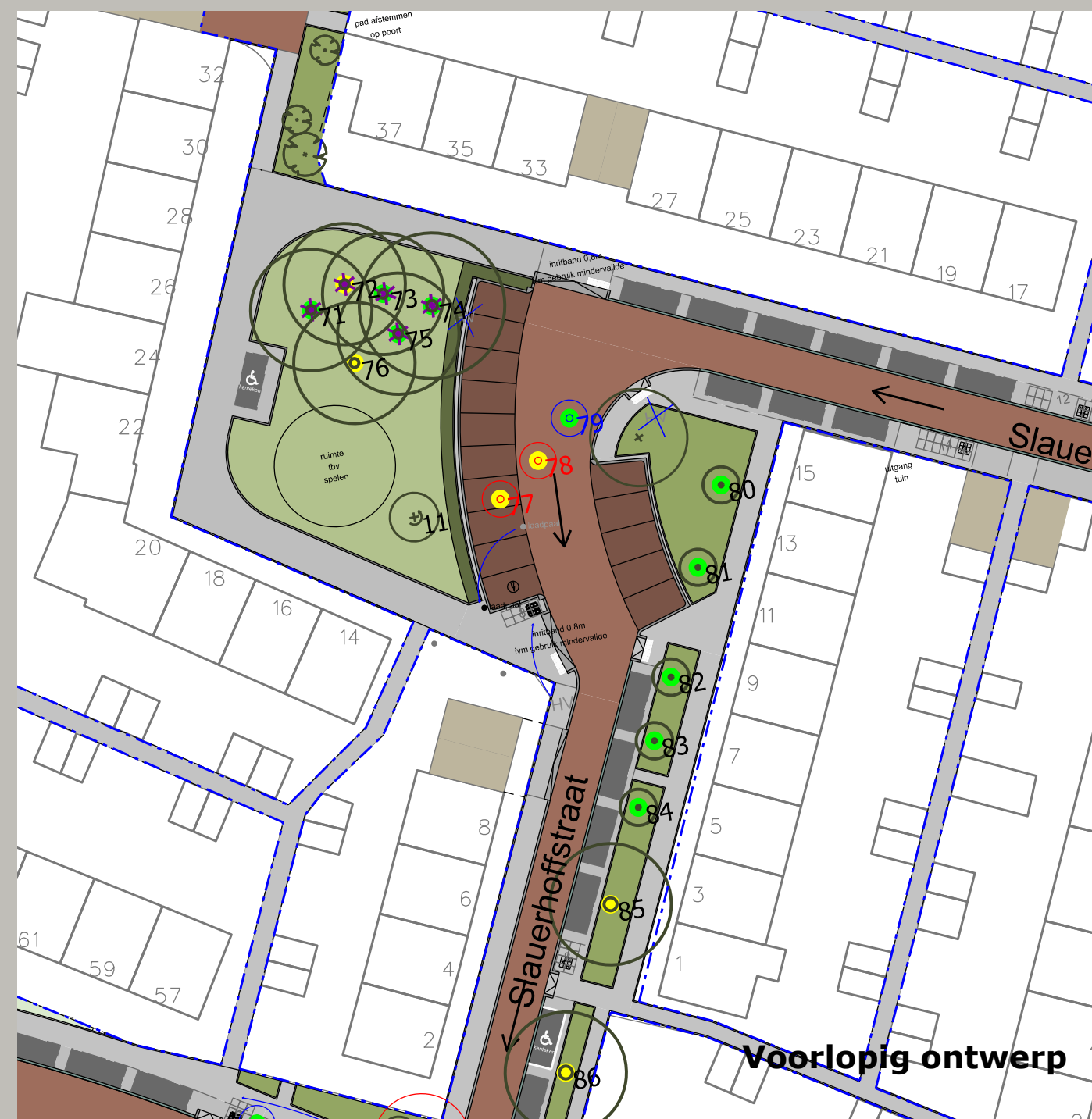
Projectvoorbeeld

Herinrichting Oranjekwartier

Een afweging/puzzel tussen verschillende opgaves: klimaatadaptatie, leef-/groeiruimte bomen, ruimte voor verblijf en ontmoeting en toegankelijkheid.

Schetsontwerp

Voorlopig ontwerp

Concluderend...

- De gemeente Dordrecht heeft het ontwerpbeleid op orde en toegankelijkheid is hierin specifiek benoemd als opgave;
- De prioritering van de opgaves (waaronder toegankelijkheid) in projecten vindt nu nog plaats binnen de projectteams, maar zal op termijn door een strategische programmeertafel worden bepaald voor ieder project;
- Binnen de projecten is er nu geen aparte discipline verantwoordelijk voor de toetsing van toegankelijkheid van ontwerpen, waardoor dit aspect soms onvoldoende aandacht krijgt in het ontwerpproces;
- Toetsing van toegankelijkheid van projecten vindt nu (vrijblijvend) plaats door een WMO-adviseur in de Adviescommissie Kwaliteit Openbare Ruimte.

Borging van **toegankelijkheid van de openbare ruimte** in beleid en projecten bij de gemeente Dordrecht

Handboeken
Kwaliteit Openbare Ruimte

DORDRECHT

